

LA PESCA: ELS ASPECTES SOCIALS

Carles Bas

3.05.04

Introducció

Una forma eficaç per interpretar la importància socio-econòmica d'una activitat productiva és conèixer la importància absoluta i relativa dels treballadors del sector respecte al total dels actius de la col·lectivitat objecte de l'estudi.

L'any 1978 les activitats pesqueres catalanes donaven feina a 5.884 persones, el 0,25% dels actius catalans segons les dades de la taula 1. Segons les dades de la taula 2 les xifres són sensiblement superiors, 8.664 pescadors l'any 1978, cosa que fa pujar el percentatge al 0,37% dels actius.

La distribució espacial d'aquests és irregular: els valors relatius màxims els trobem en els ports extrems del litoral, en canvi, els valors absoluts presenten una distribució més equitativa.

En línies molt generals hom pot dir que la tendència general ha estat descendent, el nombre total de persones vinculades a la pesca ha anat decreixent. Això ha estat per tres motius confluents, que actuen alhora: 1er, una tendència a abandonar les activitats pesqueres pel seu mateix perill i dificultat; 2on, l'existència d'una competència creixent pel que fa a les oportunitats de treball a les indústries i serveis i 3er, la pèrdua de valor de les estructures pesqueres tradicionals. Aquesta última consideració creiem que és molt important i segurament les actuals tendències modernitzadores podrien explicar un cert afermament i fins i tot signes de recuperació (taula 2) fàcils de percebre en els darrers anys.

Els canvis radicals en el tipus de pesca, entre els quals hem de destacar en primer lloc la desaparició de la vela, donaren lloc a una total transformació social del món pesquer; l'aparició del motor comportà un grau més alt en el nivell d'especialització tant pel que fa a l'ús d'aquest com al de la mateixa embarcació. Per altra banda, cal assenyalar també que el canvi en la forma de fer la pesca —abandó de l'encesa, i de la majoria dels mètodes típicament artesans com els sardinals, les soltes, els palangres,

les nanses i d'altres— comportà que un bon nombre de pescadors deixessin llur ofici, ja que els nous quillats i les teranyines són capaços de desenvolupar un esforç de pesca molt més gran, amb un nombre de barques i de personal molt més reduït. Aquesta minva, afavorida pels incentius oferts per altres indústries més punyents com és, per exemple, la de la construcció, es va anar accentuant en la segona part dels primers cinquanta anys d'aquest segle i és va estabilitzar després d'acord amb la nova estratègia pesquera. Per altra banda, en molts llocs del litoral català, els pescadors mantenen una certa alternança amb les feines del camp: conreen la terra i pescaven al mar veí. Això era especialment important en alguns ports del litoral nord. En altres ports els mariners obtenien un cert ajut econòmic llogant-se en algun ofici al capvespre. Això permeté una incidència més gran de gent pescadora en el percentatge treballador en les costes menys industrialitzades.

Durant els darrers anys cal constatar un fet molt remarcable: la tendència lleugerament progressista de la pesca com a activitat —contràriament a la impressió generalitzada de penúria en la producció pesquera—, encara que la captura total anual hagi anat augmentant a poc a poc. Certament que al darrera de tot això hi ha la presència del fort estimul econòmic que comporta el constant augment del preu del peix i en particular el d'algunes espècies de peix de fons. Aquest estimul ha donat pas a un millorament progressiu de la pesca de róssec, cada cop més potent i sofisticada, i a una major grandària dels aris de teranyina: en dues paraules, a un nou afermament de les activitats pesqueres. En la columna "totals" de la taula 2 es compara el nombre de pescadors durant els anys 1976-77 i 78 i, encara que molt lleuger, en termes generals, es veu un augment en el nombre de gent dedicada a la pesca. En la majoria dels ports de pesca aquesta tendència a millorar és ben perceptible; entre altres raons, les modernes embarcacions, així com els nous sistemes de pesca, fan aquesta activitat relativament més còmoda i menys perillosa al mateix temps que els

guanys són força més elevats. Aquí cal assenyalar dos fets importants: en primer lloc que aquesta estabilització s'ha produït tot i que la forta mecanització que hi va haver en la pesca de la teranyina havia quasi reduït a la meitat el nombre de tripulants, el qual va passar de 20-22 a 12-14, i en segon lloc, molt darrerament, cal constatar un important increment del nombre de barques que es dediquen de nou a aquelles modalitats que havien estat abandonades anys enrera i que avui es tornen a practicar a l'empara de la moderna mecanització. Això ha permès que un bon nombre de pescadors continuessin en actiu o reprenguessin certes activitats pesqueres, utilitzant generalment petites embarcacions dedicades anys enrera al róssec, ja que avui es troben amb dificultats davant la forta competència de les grans barques i també per raó de certes mesures de tipus administratiu que els impedeixen aquest tipus de pesca.

Examinant amb detall les variacions segons el tipus de barques i de pesqueres s'observa una forta tendència a l'estabilitat durant el trienni i solament un marcat increment pel que fa a les barques grans, de més de 50 Tm de registre brut. Sembla també que pel que fa a les tripulacions de les barques petites –menys de 25 Tm– es detecta una petita disminució dels tripulants de les barques obsoletes que ben segur es deu a l'abandó d'aquest tipus de barques. Possiblement els tripulants de les barques obsoletes han passat a formar part de la tripulació de les més grans. Pel que fa als diferents tipus de pesca, hem d'assenyalar que es torna a fer palesa la tendència a l'estabilitat. Cal remarcar el fet que la majoria de pescadors de róssec es troba a la província de Tarragona mentre que els diferents departaments de Barcelona i Girona mantenen un nivell inferior.

Pel que fa a l'edat de les barques cal esmentar el fet que en les barques de menys de cinc anys de vida es nota una sensible disminució en el nombre de pescadors, possiblement a causa del millor equipament tècnic de les barques modernes, cosa que permet un millor equipament humà. Com a resum d'aquesta descripció global cal assenyalar que, si bé tingué lloc fins no fa gaire una forta disminució del nombre de pescadors, en el present el nombre té tendència a mantenir-se pràcticament constant i amb fortes manifestacions de vitalitat i d'interès de l'element humà –armadors, patrons, motoristes i mariners–, per mantenir i fer anar endavant la part extractiva de la pesca. Sols això explica, per una part, la situació d'estabilitat de les tècniques de pesca en les diverses modalitats practicables a la costa catalana. Tot això és el resultat d'una part de l'elevat nivell del pescador català, i d'altra banda del fort estímul que comporten els preus realment elevats de les diferents classes de peix.

La distribució dels pescadors en els diferents departaments marítics

Port de la Selva. El nombre total de pescadors és el més baix de tot el litoral català. La majoria treballa en barques petites i de més de vint anys, dedicats a pesqueres de tipus artesanal, en proporcions que són pràcticament del mateix ordre en els tres conceptes. Segueix en importància el róssec i després la pesca a la teranyina.

Roses. La pesca és aquí important i el nombre de pescadors creixent. N'hi ha molts que estan enrolats a les barques de róssec. Més de la meitat van en barques petites, i el nombre dels pescadors enrolats a les barques d'edat mitjana, de deu a vint anys, és molt gran; això prova que la pesca manté una gran importància de fa ja un grapat d'anys. De fet és un dels ports en què s'ha notat des de fa temps una forta tendència al desenvolupament tant pel que fa al róssec com a la llum. Hi ha moltes barques de més de 50 TRB, la majoria de róssec.

Palamós. La situació general és semblant, a grans trets, a la descrita en el cas de Roses però a Palamós, on el nombre total de barques és inferior, el personal adscrit a barques de menys de cinc anys de vida és pràcticament el doble. Ben al contrari el nombre de pescadors enrolats en les barques grans, de més de 100 TRB, és molt més petit. A Palamós l'existència d'un port, construït principalment per a l'indústria surera, afavorí l'inicial desenvolupament de la pesca amb barques de motor al mateix temps que desapareixien les barques de vela que, practicant diferents tipus de pesca, s'escampaven per totes les platges i calés de la zona. Palamós és un dels primers ports que acollí pescadors vinguts de més al sud, de l'Ebre en avall.

Sant Feliu de Guíxols. Una gran part dels pescadors es reparteixen entre la pesca al llum, la teranyina, i les pesqueres artesanals. Són aproximadament la meitat els qui es dediquen al róssec. Encara que el nombre de pescadors embarcats en les barques més velles és important, les diferències no són tan marcades com en els departaments suara esmentats. Per altra banda, un gran nombre estan enrolats en barques petites, de menys de 25 TRB. Cal dir que entre els quatre ports que s'inclouen en el departament –Tossa de Mar, Sant Feliu de Guíxols, Lloret i Blanes–, el segon practica especialment la pesca de llum, amb algunes barques de róssec més aviat petites; a Tossa i Lloret el més important el llum. A Blanes hi ha un nombre important de les de róssec de gran tonatge i elevada potència.

Mataró. La desaparició de bon nombre de barques de róssec, que eren pujades a la sorra cada dia després de la feina, ha estat possiblement la causa del fet que bona part dels homes del mar estiguin inclosos entre els qui pesquen amb estris diversos. Això també es constata quan hom té compte del major nombre de pescadors inscrits en les barques més antigues. Per contra, és ben segur que el continu increment del personal que es dedica a la pesca de róssec té l'explicació del fort desenvolupament del port d'Arenys de Mar, d'origen recent, però que ha aglutinat una gran part d'aquest tipus de pesca en la costa del Maresme. Això també es veu en el tipus de vaixell; els d'entre 50 i 100 TRB són els que han augmentat de manera més clara pel que fa al nombre de pescadors a bord. En general cal constatar un cert augment en el nombre de persones que es dediquen a les diverses tasques pesqueres durant els anys 1976, 77 i 78.

Barcelona. Encara que Barcelona inclou Badalona, port que tingué gran importància els darrers anys, així com alguns petits ports al sud, el port pesquer de Barcelona té per ell mateix una gran importància. Són moltes les barques de róssec grans i petites que hi tenen la base, així com les de llum i també una gran varietat de barquetes destinades a una unió d'oficis diferents. Aquí es dona, potser amb més intensitat que a cap altre port, una forta presència de gent d'altres llocs de l'Estat espanyol, amb una diferència important: mentre que en molts d'altres ports la gent forana acaba arrelant, a Barcelona molts són tan sols passavolants que s'entornen a llur poble tan aviat la temporada de pesca s'ha acabat; molts d'aquests homes són de les barques que pesquen al llum. Això no vol dir, però, que una bona part no acabin quedant-se a Barcelona. En aquest sentit cal assenyalar que el major nombre de persones dedicades a la pesca ho fan a la pesca del llum: un 63%. Aquestes barques són generalment petites i força antigues. El personal destinat al róssec ha augmentat una mica encara que el nombre de pescadors és molt inferior.

Vilanova. Ja a la costa de Ponent, es nota en aquest port una predominança de la pesca al llum encara que menys marcada que a Barcelona. També el róssec i les barques de pesqueres diverses són importants. La pesca de la sardina i el seitó ha ocupat un bon nombre de persones tenint compte que la costa i la plataforma són cada cop més favorables a aquesta pesca a mesura que ens apropem cap al sud. El nombre total de pescadors ha augmentat en un 5% en els tres anys considerats cosa que diu molt a favor d'una activitat en general menystinguda en els temps d'ara. Algunes embarcacions de gran tonatge, més enllà de 50 TRB, tenen personal qualificat i,

a més, són una indicació de la bona salut de la indústria pesquera en el districte. Tanmateix moltes de les barques menudes estan escampades per les platges veïnes on, desproveïdes de ports adequats es troben impossibilitades per desenvolupar una forta i moderna activitat pesquera amb gent qualificada tècnicament.

Tarragona. És, ben segur, el port català de més importància pel que fa a la pesca. El nombre de pescadors normalment matriculats en les diferents embarcacions és el més alt de tot el litoral català. Una xifra mitjana de 1.650 homes entre 1976 i 1978 indica ben clarament el que comentem. És interessant assenyalar que en el districte tarragoní, principalment en el port de Tarragona, el nombre de persones dedicades a la pesca de róssec i a la de llum és quasi el mateix. Això remarca la importància d'ambdues activitats. Així mateix ens cal significar que un bon nombre de pescadors estan matriculats en embarcacions mitjanes, segurament dedicades a la pesca del llum i a la del róssec petit. Cal afegir-hi un nombre considerable de grosses embarcacions de róssec, entre 50 i més de 100 TRB, que sostenen una part important de la marineria dedicada a aquesta activitat, més o menys al 50%.

Tortosa. En realitat la referència a Tortosa és purament administrativa, ja que el port més important és el de l'Ametlla de Mar, molt interessant pel que fa a la pesca de róssec i a la de llum. L'altre lloc de pesca important és l'Ampolla, petit refugi per a les barques que treballen amb ginyes artesanals. La gent embarcada a les barques de llum és menys important que l'enrolada a les de róssec. D'aquestes darreres a l'Ametlla n'hi ha de molt grosses i modernes i hom pot dir que la major part dels mariners dedicats a aquesta pesquera pertanyen a aquestes barques. El nombre de mariners inscrits a les barques de llum és estable i menys important i el de persones que es dediquen a pesqueres diverses és també menor.

Sant Carles de la Ràpita. Quan a l'altre costat del delta de l'Ebre s'observa la distribució de la gent marinera, el primer que crida l'atenció és la manca de pesca de llum — 12 persones —, cosa que significa que hi deu haver una sola barca. Ben al contrari, la major part dels pescadors estan enrolats a les barques de róssec: 432 l'any 1978. Aquest nombre és molt superior al de les persones dedicades a pesqueres diverses tot i que tant a les aigües del golf dels Alfacs com a la platja de les Cases d'Alcanar, no s'hi troben normalment embarcacions de róssec grans. Això diu molt a favor del desenvolupament de la pesca de róssec en el port de Sant Carles dedicada a explotar les aigües de fora dels Alfacs.

Taula 1
Els pescadors, per comarques, el 1978

Comarques	Pescadors	% sobre pescadors de Catalunya	% sobre població activa comarcal
L'Empordà (Alt i Baix)	1.109	18,80	1,90
La Selva	393	6,67	1,15
El Maresme	415	7,05	0,45
El Barcelonès	1.014	17,23	0,10
Garraf	377	6,40	1,30
El Baix Penedès	90	1,53	1,00
El Tarragonès	1.210	20,56	1,00
El Baix Camp			
El Baix Ebre			
El Montsià	669	11,36	2,20
Catalunya	5.884	100,00	0,25

Taula 3
Les confraries de pescadors per comarques

Comarca	Confraries-ports
L'Alt Empordà	Llançà, el Port de la Selva, Cadaqués, Roses, l'Escala.
El Baix Empordà	L'Estartit, Palamós, St. Feliu de Guixols
La Selva	Tossa, Lloret, Blanes
El Maresme	Calella, St. Pol, Arenys de Mar, Mataró
El Barcelonès	Montgat, Badalona, Barcelona
Garraf	Sitges, Vilanova i la Geltrú
El Baix Penedès	Calafell
El Tarragonès	Tarragona, Torredembarra
El Baix Camp	Cambrils
El Baix Ebre	L'Ametlla de Mar, l'Ampolla
El Montsià	St. Carles de la Ràpita, les Cases d'Alcanar

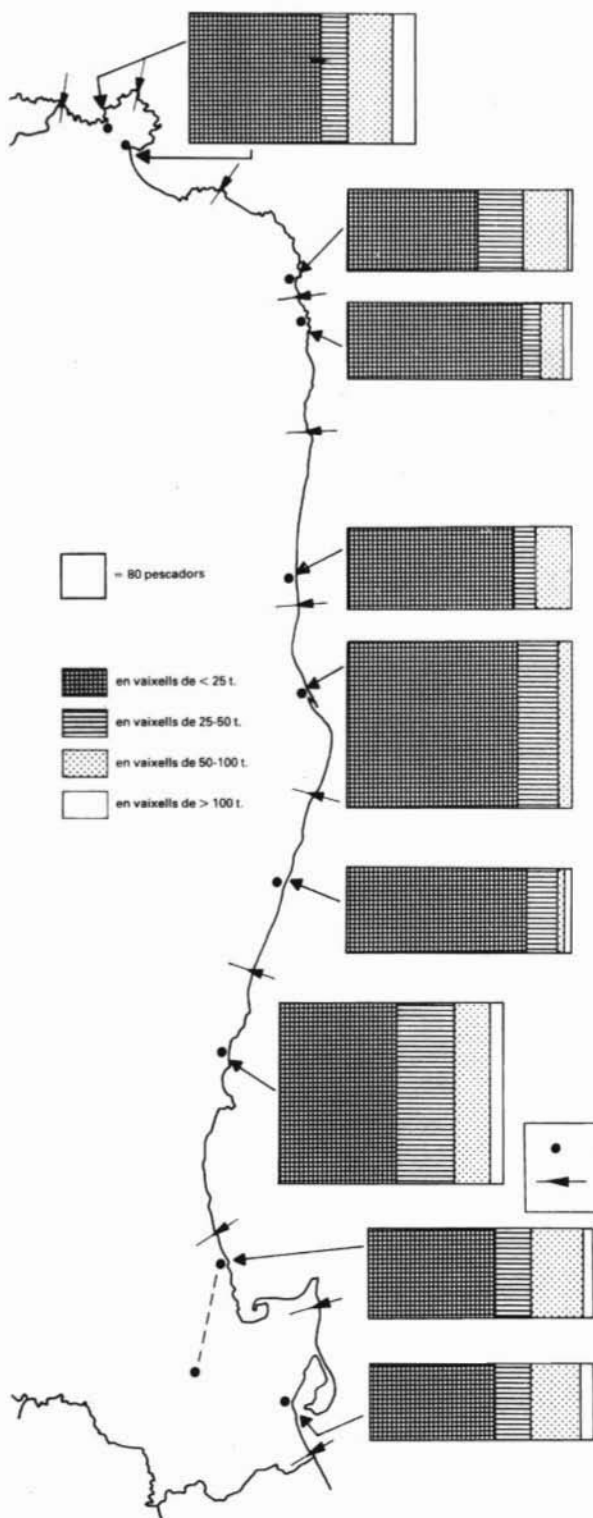
Taula 2.1
Els pescadors segons els tipus de pesca

Districtes pesquers	Anys	Tipus de pesca			Total Pescadors
		Ròssec	Llum	Divers.	
El Port de la Selva	1976	80	26	149	255
	1977	93	26	139	258
	1978	98	26	134	258
Roses	1976	303	150	383	836
	1977	351	135	388	874
	1978	374	130	380	884
Palamós	1976	323	140	212	675
	1977	355	137	198	690
	1978	371	132	200	703
Sant Feliu de Guixols	1976	132	240	240	612
	1977	130	241	246	617
	1978	139	239	253	631
Mataró	1976	193	146	300	639
	1977	213	180	315	708
	1978	225	180	314	719
Barcelona	1976	298	942	231	1.471
	1977	311	922	240	1.473
	1978	309	920	228	1.457
Vilanova i la Geltrú	1976	175	351	249	775
	1977	178	349	258	785
	1978	197	349	276	822
Tarragona	1976	679	664	313	1.656
	1977	680	654	269	1.603
	1978	674	674	267	1.615
Tortosa	1976	313	167	301	781
	1977	317	174	289	780
	1978	337	170	286	793
Sant Carles de la Ràpita	1976	456	-	229	685
	1977	432	12	232	676
	1978	432	12	243	687
Catalunya	1976	2.952	2.826	2.607	8.385
	1977	3.060	2.830	2.574	8.464
	1978	3.156	2.832	2.581	8.569

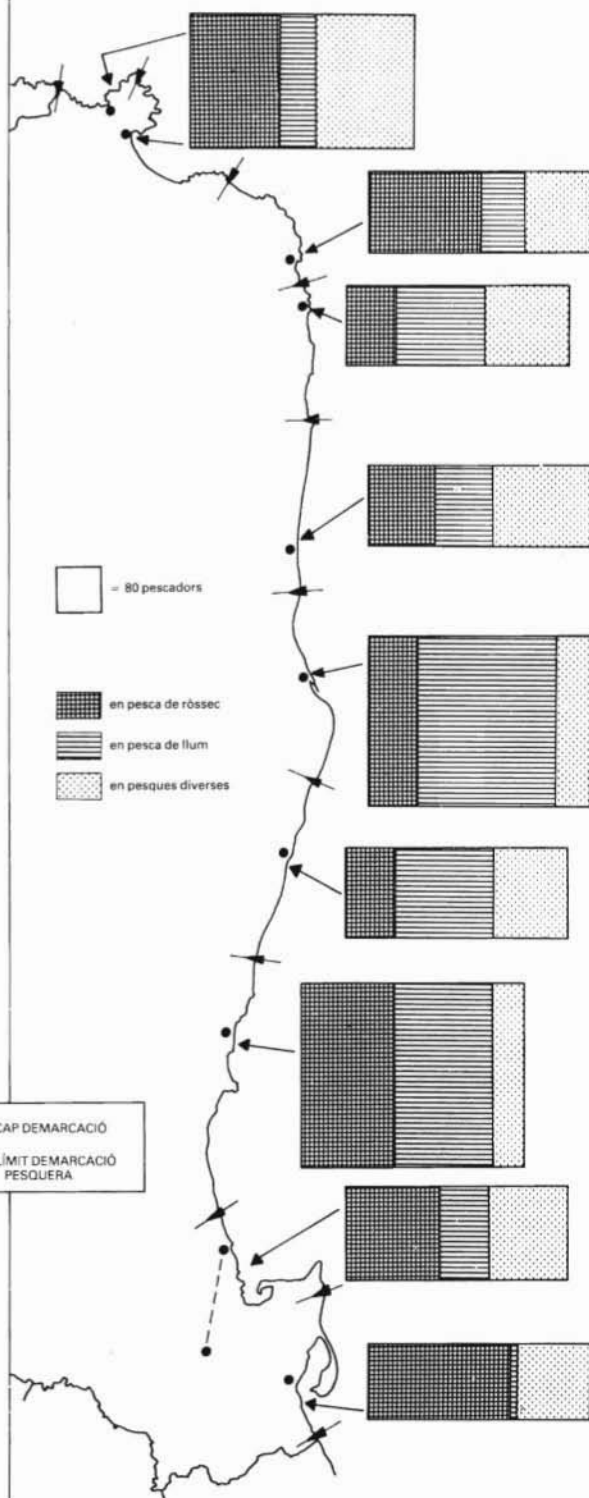
Taula 2.2.
Els pescadors segons el tonatge dels vaixells

Districtes pesquers	Anys	Tonatges				Total
		< 25	25-50	50-100	> 100	
El Port de la Selva	1976	196	48	13	—	257
	1977	181	48	31	—	260
	1978	176	60	24	—	260
Roses	1976	548	102	136	71	857
	1977	561	107	166	79	913
	1978	528	117	179	79	903
Palamós	1976	332	106	119	18	575
	1977	415	106	151	18	690
	1978	404	122	159	18	703
Sant Feliu de Guixols	1976	513	49	55	17	634
	1977	518	49	55	17	639
	1978	525	49	62	17	653
Mataró	1976	491	66	82	—	639
	1977	540	60	102	—	708
	1978	539	71	109	—	719
Barcelona	1976	1.095	292	84	—	1.471
	1977	1.085	292	96	—	1.473
	1978	1.065	285	107	—	1.457
Vilanova i la Geltrú	1976	664	111	15	10	800
	1977	672	111	15	10	808
	1978	692	118	25	10	845
Tarragona	1976	941	466	189	64	1.660
	1977	860	460	217	64	1.601
	1978	857	468	214	76	1.615
Tortosa	1976	445	219	99	20	783
	1977	465	207	125	20	817
	1978	434	221	133	34	822
St. Carles de la Ràpita	1976	380	126	159	20	685
	1977	370	135	139	32	676
	1978	385	119	151	32	687
Catalunya	1976	5.605	1.585	951	220	8.361
	1977	5.667	1.581	1.097	240	8.585
	1978	5.605	1.630	1.163	266	8.664

A) PESCADORS SEGONS TONATGE DELS VAIXELLS

B) PESCADORS SEGONS TIPUS DE PESCA

Taula 2.3
Els pescadors segons l'antiguitat dels vaixells

Districtes pesquers	Anys	Antiguitat (anys)				Total
		> 20	10-20	5-10	< 100	
El Port de la Selva	1976	151	66	28	12	257
	1977	161	40	27	12	240
	1978	187	40	23	10	260
Roses	1976	365	280	148	65	858
	1977	385	319	110	79	893
	1978	398	418	63	54	933
Palamós	1976	334	108	123	110	675
	1977	343	136	80	131	690
	1978	350	128	118	107	703
Sant Feliu de Guixòls	1976	317	131	116	70	634
	1977	322	139	123	55	639
	1978	362	124	134	33	653
Mataró	1976	381	124	82	48	635
	1977	424	150	86	48	708
	1978	451	130	82	36	689
Barcelona	1976	685	430	215	141	1.461
	1977	702	441	209	121	1.473
	1978	740	348	212	107	1.407
Vilanova i la Geltrú	1976	354	146	133	167	800
	1977	370	140	167	131	808
	1978	405	124	184	131	845
Tarragona	1976	676	214	409	359	1.658
	1977	621	226	442	318	1.607
	1978	654	231	490	240	1.615
Tortosa	1976	280	131	192	180	783
	1977	278	152	221	166	817
	1978	271	164	209	178	822
St. Carles de la Ràpita	1976	291	175	119	100	685
	1977	286	171	109	110	676
	1978	309	189	92	97	687
Catalunya	1976	3.843	1.795	1.565	1.252	8.446
	1977	3.892	1.914	1.574	1.171	8.551
	1978	4.127	1.896	1.608	993	8.624